

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001256

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 14-04-2025

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ № 753 від 19.05.2025 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Корчак Андрій Михайлович

2. Andrii M. Korchak

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3895-9677

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Історія та археологія

Дата захисту: 29-04-2025

Спеціальність за освітою: Історія України

Місце роботи здобувача: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8040

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03.19.21, 03.09.23

Тема дисертації:

1. Східні культу на території України в III ст. до н. е. – IV ст. н. е.
2. Eastern cults on the territory of Ukraine in the 3rd century BCE – 4th century CE.

Реферат:

1. У дисертаційній роботі досліджено загальну картину присутності на території України в III ст. до н. е. – IV ст. н. е. таких східних вірувань, як фригійські культу Матері богів (Кібели), Аттіса і Сабазія, єгипетські – Серапіса (Осіріса) – Ісіди – Гарпократа (Гора) та Зевса Амона, т. зв. “понтійський” мітраїзм і поширені серед присутніх в Північному Причорномор’ї римських легіонерів вірувань в Мітру Тавроктона та Юпітера Доліхена. Встановлено, що в архаїчний (VI ст. до н. е.) і класичний періоди (V–IV ст. до н. е.) у грецьких колоніях Північного Причорномор’я почав поширюватися принесений греками іонійський варіант малоазійського культу Матері богів. Його тогочасною характерною особливістю була відсутність поклоніння її супутнику-паредру Аттісу. Простежено, що в елліністичний та римський часи поклоніння Матері богів набирає масового характеру. Аналіз посвячених Матері богів сакральних предметів чітко вказує, що це вірування могло мати як приватний, так і громадський характер. Висловлено сумніви стосовно гіпотези про поширення культу Кібели серед скіфів, оскільки зображення “Володарки звірів” на знайдених у скіфських курганах прикрасах не відповідає традиційній іконографії Матері богів. Визначено, що культові предмети з

Північного Причорномор'я, які представляють Аттіса датуються в основному IV ст. до н. е. – III ст. н. е. Чисельність таких знахідок обраховується десятками, що в порівнянні із виявленими там зображеннями Матері богів, вказує на не надто велику роль Аттіса в її культурі у цьому регіоні. Проаналізовано сакральні пам'ятки з Північного Причорномор'я які, окремі вчені пов'язують з культом Сабазія. Вказано на те, що деякі із цих артефактів (бронзова рука з Українського Степу, кістяні рука і стержні з Херсонеса) можна обережно потрактувати як непрямі свідчення незначних проявів цього вірування у Північному Причорномор'ї, принесеного туди римськими військовими з Подунав'я. Висловлено думку, що гіпотези про синкретичне божество Астарту-Анахіту-Афродіту Уранію або т. зв. Велику богиню можуть бути лише штучними конструкціями, побудованими на довільній інтерпретації різного роду археологічних матеріалів. З'ясовано, що т. зв. образи Астарті, ідентифіковані ще у 2-й пол. XIX ст. за глиняними статуетками чи зображеннями на монетах, нині з високою ймовірністю можна віднести до одного з іконографічних типів представлення богині Афродіти Уранії. Розвинуто думку, що у I ст. до н. е., після того як правителем Боспорського царства став понтійський цар Мітрідат VI Євпатор, у цьому регіоні почав поширюватися т. зв. "понтійський" варіант мітраїзму. Простежено, що невелика кількість артефактів, а саме фрагментів мармурових рельєфів та статуй, вотивних вівтарів, свідчить про незначне поширення у II-III ст. н. е. в Тірі, Ольвії, Херсонесі та фортеці Харакс "римського" варіанту мітраїзму. Подібна ситуація простежується і з Юпітером Доліхеном. Огляд пам'яток приналежних до єгипетських культур, дозволяє ствердити, що найперше у Північне Причорномор'я та Український Степ почали потрапляти фаянсові намистини у вигляді скарабеїв та левів (VI-V ст. до н. е.), які серед давньогрецького, скіфського, а згодом й сарматського населення могли виконувати роль апотропеїв і набули великої популярності. Решта матеріалу походить з Північного Причорномор'я. Виявлені там сакральні предмети засвідчують, що єгипетські вірування в їх еллінізованому варіанті поширювалися у грецьких колоніях регіону починаючи з III ст. до н. е. і побутували там до завершення античної епохи. З території Українського Лісостепу походять одинадцять статуєток пов'язаних із східними культурами. Усі вони є зображеннями божеств Серапіса (Осіріса) – Ісиди – Гарпократа (Гора). Сюди ж слід віднести знайдену на Волині на поч. XX ст. єгипетську гему. Географія виявлення цих артефактів досить широка – від Покуття на Заході до лівобережної Київщини на Сході. Найвність серед вказаних артефактів статуєток єгипетського походження, що в більшій мірі поширювалися в тих частинах Римської імперії, де вплив елліністичної культури був мінімальним або повністю відсутнім, а також подібність фігурок Серапіса до знайдених у Подунав'ї, може засвідчувати їхнє потрапляння на територію Українського Лісостепу не з Північного Причорномор'я, а радше з римської Дакії. З певною вірогідністю можна припускати, що принаймні частина із цих предметів використовувалася за культовим призначенням.

2. The dissertation research examines the general picture of the presence on the territory of Ukraine in the 3rd century BCE – 4th century CE of such Eastern beliefs as the Phrygian cults of the Mother of the Gods (Cybele), Attis and Sabazios, the Egyptian cults of Serapis (Osiris) – Isis – Harpocrates (Horus) and Zeus Ammon, the so-called "Pontic" Mithraism and the beliefs in Mithras Taurocton and Jupiter Dolichenus, which were widespread among the Roman legionaries present in the Northern Black Sea Region. It has been established that in the Archaic (6th century BCE) and Classical periods (5th-4th centuries BCE) the Ionian version of the Asia Minor cult of the Mother of the Gods, brought by the Greeks, began to spread in the Greek colonies of the Northern Black Sea Region. Its characteristic feature at that time was the absence of worship of her companion, the paredros Attis. It has been traced that in Hellenistic and Roman times, the worship of the Mother of the Gods acquired a mass character. Analysis of sacred objects dedicated to the Mother of the Gods clearly indicates that this belief could have had both a private and a public character. Some doubts have been expressed regarding the hypothesis of the spread of the cult of Cybele among the Scythians, since the image of the "Mistress of Beasts" on the ornaments found in Scythian burial mounds does not correspond to the traditional iconography of the Mother of the Gods. It has been determined that cult objects from the Northern Black Sea region that represent Attis date mainly to the 4th century BCE – 3rd century CE. The number of such finds is estimated at dozens, which, compared to the images of the Mother of the Gods discovered there, indicates that Attis did not play a very large role in her cult in this region. The sacred monuments from the Northern Black Sea region, which some scholars associate with the

cult of Sabazios, have been analyzed. It is pointed out that some of these artifacts (a bronze hand from the Ukrainian Steppe, a bone hand and rods from Chersonese) can be cautiously interpreted as indirect evidence of minor manifestations of this belief in the Northern Black Sea region, brought there by Roman soldiers from the Danube region. It is suggested that the hypotheses about the syncretic deity Astarte–Anahita–Aphrodite Urania or the so-called Great Goddess may have been only artificial constructions built on an arbitrary interpretation of various kinds of archaeological materials. It has been found that the so-called images of Astarte, identified as early as the 2nd half of the 19th century from clay figurines or images on coins, can now be attributed with high probability to one of the iconographic types of representation of the goddess Aphrodite Urania. The idea has been developed that in the 1st century BCE, after the Pontic king Mithridates VI Eupator became the ruler of the Bosporan Kingdom, the so-called “Pontic” version of Mithraism began to spread in this region. It has been traced that a small number of artifacts, namely fragments of marble reliefs and statues, votive altars, indicate a slight spread in the 2nd–3rd centuries AD in Tyre, Olbia, Chersonese and the fortress of Charax of the “Roman” version of Mithraism. A similar situation is observed with Jupiter Dolichenus. A review of monuments belonging to Egyptian cults allows us to state that firstly faience beads in the form of scarabs and lions (6th–5th centuries BCE) began to enter the Northern Black Sea region and the Ukrainian Steppe, which could play the role of apotropaic objects among the ancient Greek, Scythian, and later Sarmatian populations and gained great popularity. The rest of the material comes from the Northern Black Sea Region. The sacred objects discovered there testify that Egyptian beliefs in their Hellenized version spread in the Greek colonies of the region starting from the 3rd century BC and existed there until the end of the ancient era. Eleven statuettes related to Eastern cults come from the territory of the Ukrainian Forest-Steppe. All of them are images of the deities Serapis (Osiris) – Isis – Harpocrates (Horus). This also includes the Egyptian gem found in Volyn at the beginning of the 20th century. The geography of discovery of these artifacts is quite wide – from Pokuttya in the West to the left-bank Kyiv region in the East. The presence among the indicated artifacts of statuettes of Egyptian origin, which were more widespread in those parts of the Roman Empire where the influence of Hellenistic culture was minimal or completely absent, as well as the similarity of the figures of Serapis to those found in the Danube region, may indicate that they entered the territory of the Ukrainian Forest-Steppe not from the Northern Black Sea region, but rather from Roman Dacia. With some probability, it can be assumed that at least some of these objects were used for cult purposes.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Корчак, А. 2022. “Культ Матері богів у Північному Причорномор’ї і Великій Скіфії в архаїчний та класичний періоди (VI–IV ст. до н. е.).” Емінак: науковий щоквартальник 2(38):26–42.
- 2. Корчак, А. 2021. “Статуетки єгипетсько-александрійської тріади Ісіді – Осіріса (Серапіса) – Гора (Гарпократа) 1-ї пол. I тис. н. е. з території Українського Лісостепу: випадкові знахідки чи доказ сповідування культу.” Науковий щорічник “Історія релігій в Україні” 31:214–34.
- 3. Корчак, А. 2022. “Малоазійське божество Мен та гіпотези щодо проявів його культу на Боспорі.” Науковий щорічник “Історія релігій в Україні” 32:212–27.
- 4. Корчак, А. 2023. “Єгипетські культу в Північному Причорномор’ї та Українському степу за даними пам’яток епіграфіки та археології (VI ст. до н. е. – IV ст. н. е.).” Науковий щорічник “Історія релігій в

Україні” 33:3–31.

- 5. Корчак, А. 2024. “Культ Матері богів в Північному Причорномор’ї у свідченні писемних та археологічних пам’яток (III ст. до н. е. – IV ст. н. е.)” Науковий щорічник “Історія релігій в Україні” 34:3–35.
- 6. Корчак, А. 2021. “Бронзові культові руки римського часу з території України: походження та сакральне призначення (історіографія проблеми).” Наукові зошити історичного факультету Львівського університету 22:9– 27.
- 7. Корчак, А. 2022. “Зображення бога Аттіса з Північного Причорномор’я: особливості та проблеми іконографії.” Старожитності Лукомор’я 2(11):29–41.
- 8. Корчак, А. 2022. “Культ богині Астарті на Боспорі: між історіографічним конструктом та реальністю.” Народознавчі зошити 3(165):633–46.
- 9. Корчак, А. 2022. “Мітраїзм на Боспорі у світлі нумізматичних та скульптурних пам’яток.” Colloquium-journal. Międzynarodowe czasopismo naukowe 1(124) (Część 1):32–5.
- 10. Korčák, A. 2023. “The Cult of Sabazius in the Northern Black Sea Littoral: Monuments and their Interpretation.” Novensia 32:38–49.

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв’язок з науковими темами: № 0121U110187

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Онищук Ярослав Іванович

2. Yaroslav I. Onyshchuk

Кваліфікація: д. і. н., доц., 07.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4079-5202

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 58144137500; Web of Science Researcher ID: MNK-7578-2025;
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=faElGC4AAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зелінський Андрій Леонідович
2. Andrii L. Zelinskyi

Кваліфікація: д. і. н., старший науковий співробітник, 07.00.02**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0003-0214-4625**Додаткова інформація:** Scopus Author ID: 57216885325; Web of Science Researcher ID: KMK-9573-2024;
<https://scholar.google.com/citations?user=IzIIFSkAAAAJ>**Повне найменування юридичної особи:** Державна установа "Інститут всесвітньої історії
Національної академії наук України"**Код за ЄДРПОУ:** 21570552**Місцезнаходження:** вул. Леонтовича, буд. 5, Київ, 01054, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Національна академія наук України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Пуховець Дмитро Сергійович
2. Dmytro S. Pukhovets

Кваліфікація: к. і. н., доцент, 07.00.02**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-5201-0396**Додаткова інформація:** Scopus Author ID: 58067128600; Web of Science Researcher ID: FRD-3317-2022;
<https://scholar.google.com/citations?user=gYuq6OUAAAAJ>**Повне найменування юридичної особи:** Київський національний університет імені Тараса
Шевченка**Код за ЄДРПОУ:** 02070944**Місцезнаходження:** вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна**Форма власності:****Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:** Не застосовується**Рецензенти****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Гуменний Віктор Леонідович
2. Viktor L. Humennyi

Кваліфікація: к. і. н., доц., 07.00.02**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-2405-1975

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57967285700; Web of Science Researcher ID: KXX-9405-2024;
<https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=92rE2OEAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Баукова Анастасія Юріївна

2. Anastasia Y. Baukova

Кваліфікація: к. і. н., доц., 07.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1636-981X

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 58075886100; Web of Science Researcher ID: HLZ-2177-2023;
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=pnvDR-IAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 1, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Галайчук Володимир Васильович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Галайчук Володимир Васильович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Жак Ольга Володимирівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна